

TÜRK-İSLÂM MEDENİYETİ

AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Kış ve Yaz Dönemlerinde, Yılda İki Kez Yayınlanan
Uluslar Arası Hakemli Bir Dergidir.

KONYA ÖZEL SAYISI

Sayı 5/ Kış

Konya - 2008

KONYA SALNAMELERİ İŞİĞİNDA GAYR-İ MÜSLİMLERE AİT İBADET VE EĞİTİM KURUMLARI

Yrd. Doç. Dr. Ahmet ARAS*

Özet: Günümüz ifadesiyle İl Yıllıkları olarak isimlendirebileceğimiz Salnameler 19 ncu yüzyılın 2 nci yarısından itibaren çıkarılmaya başlanmıştır. Konya ve bağlı iller (Niğde, Nevşehir, Aksaray, Karaman, Antalya, Isparta) de yaşayan gayri Müslimlere ait birçok kilise, manastır, eğitim ve sağlık kurumu bulunmaktadır.

Osmanlı devletinin özellikle 1839 sonrası Tanzimat ve Islahat fermanları ile Gayr-i Müslimlere tanıdığı haklar, yeni açılan ibadethane ve okullarla sağlık kuruluşlarında da artışa sebep olmuştur. Bu durum şüphesiz Osmanlı Devleti'nin Gayr-i Müslim halkına karşı asimilasyon değil hoşgörü politikası uygulamasının da bir sonucudur.

Salnamelerin yayımlandığı yıllara ait bu hususta verilen bilgiler bu durumu daha net ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Gayr-i Müslim, kilise, manastır, eğitim

RITUAL AND EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF NON-MUSLIMS ACCORDING TO THE YEARBOOKS OF KONYA

Abstract: *Sâlnâmes*, or in today's expressions in Turkish, *İl Yıllıkları* ("Provincial Yearbooks") were begun to get issued since the second part of the 19th century. According to these yearbooks, in Konya and other linked provinces—such as Niğde, Nevşehir, Aksaray, Karaman, Antalya, Isparta—there were numerous churches, monasteries, and other educational and health institutions owned by non-Muslims.

Moreover, especially with the Reorganization (1839) and the Improvement (1856) decrees the Ottoman State giving extensive rights to non-Muslims accelerated the number of new ritual places, educational and health institutions. In fact, this historical attitude was a result of tolerant socio-political policies, instead of assimilation, of the Ottoman State toward her non-Muslim subjects,

The information given by these yearbooks in the years under study plainly lay aside in these matters.

Key words: Ottoman State, non-Muslim, churches, monasteries, educational.

* Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi A.B.Dalı Öğretim Üyesi.

Tarihi geçmişi çok eskilere dayanan Konya, Romalılar döneminde iconium olarak isimlendirilmiş, coğrafi ve kültürel önemini hiçbir zaman kaybetmemiştir.

Hıristiyanlık tarihinde Konya'nın önemli bir yeri vardır. Zira Hıristiyanlığın mimarı, inanç esaslarının (credo) şekillendiricisi diyebileceğimiz, 'yabancıların havarisi' olarak da isimlendirilen Pavlus, Anadolu'ya ve Balkanlara değişik seyahatler yapmış, ve bu seyahatlerinde o dönemin önemli merkezlerinden Karaman yakınlarındaki Derbe ve bugün Konya-Hatunsaray yakınlarındaki o zamanki adıyla Lystra'ya da uğramıştır. Galatya Çorum, Ankara, Konya, Karaman, Niğde, Aksaray civarını içine alan bölgeye verilen bir isim olup Yeni Ahit'te 'Galatyalılara mektup', Pavlus'un yazdığı mektuplardandır.

M.s. IV.yüzyıldan itibaren Konya ve çevresindeki halkın Hıristiyanlığı benimsediklerini, sosyal ve kültürel yaşantılarını da bu çerçevede şekillendirdiklerini görüyoruz. Bugün bir kısmı ilçe konumundaki 14 büyük şehrin kiliseleri ve manastırlarının bağlı olduğu bir patrikliğin Konya Merkezde oluşu tarihi önemini anlama açısından yeterli olsa gerek.

Bizans döneminde Rumların ve Rumlaşmış Bulgarların ve o bölgedeki Ortodoks Türklerin Konya'ya 8 km'deki Sille'ye göç ettirildikleri ve Rum Ortodoks kiliseleri açtıkları bilinmektedir. Sultan Alaaddin keykubat döneminde de Kapadokya ve özellikle Ermenistan'dan bazı Ermeniler Konya bölgesine göç etmiş, Ermeni kiliseleri açmışlardır.¹

Türkler tarih boyunca yerleşmiş oldukları yerlerde yaşayan halkın inanç ve kültürel yaşantılarına karışmamışlar, asimilasyondan kaçınmışlar, tam tersine inanç ve ibadetlerini en güzel şekilde yapmaları için onlara destek de olmuşlardır. Biz bu durumu özellikle Anadolu Selçukluları döneminde başkent Konya'da çok açık bir şekilde görmekteyiz. Selçuklulardan itibaren Müslüman Türk halkı ile beraber yaşayan Rum ve Ermeniler varlıklarını Cumhuriyet dönemine kadar devam ettirmiştir.² Şer'iye sicilleri kayıtlarında geçen olayları incelediğimizde Türk-İslam hakimiyeti dönemlerinde önemli miktarda Hıristiyan nüfusun varlığını görürüz. Evler, işyerleri Müslümanlarla yan yana, hiçbir ayırım gözetilmemiş, davalarda, hukuki uygulamalarda Müslümanlardan farklı bir uygulama söz konusu olmamıştır. Genelde şehir merkezlerinde yerleşen Gayri Müslimler, mabet ve eğitim kurumlarını da buldukları mahallerde açmışlardır.³

Osmanlı Siyasetinde önemli dönüm noktası olarak nitelendirilen Tanzimat ve Islahat hareketleri sonrası Gayri Müslimlerin yaşamlarında, eğitim

¹ Özönder, Hasan, Sille, Tarih, Kültür, Sanat, s.3-4, Konya-1998; Baykara Tuncer, Türkiye Selçukluları Devrinde Konya, s.105 v.d., Konya 1998.

² Gül, Muammer; Atilla Bayram, Oğuzhan Hakkoyunmaz, Selçuklulardan Günümüze Konya'nın Sosyo-Politik Yapısı, s. 238, Konya- 2003 s. 238.

³ Erten Hayri, Konya Şer'iye Sicilleri ışığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı, Kültür Bakanlığı Yayy. No:324., Ankara 2001.

kurumları ve ibadethane açmada kolaylıklar getirilmiş ve bunların sayısında da artışlar görülmüştür. Salmamelerde bu konuda dağınık bilgiler bulunmaktadır. 1868 yılında ilk defa çıkartılan Konya salnamesi bazı yıllar aksasa da müteakip zamanda (savaş dönemleri ara verilmiş) 29 sayı yayınlanmış, en son 1916 yılında basılmıştır. Zaman içerisinde verilen bilgilerde ve teknikte de farklılıklar görülen salnamelerin ilk 15 sayısında verilen Konya Sancağına bağlı il ve önemli ilçelerdeki İbadethane ve Okulların durumu aşağıda rakamlarla verilmeye çalışılmıştır. Bu ilk sayılarda Hıristiyan nüfusun başlangıçtan itibaren var olduğu bilinen Sille, Ürgüp gibi bazı yerler hakkında bilgi verilmemesi bizi bu çalışmalarda gerekli titizliğin ilk dönemlerde gösterilmediği sonucuna götürmüştür.

**KONYA SANCAĞINDA BULUNAN İBADETHANELER
(1285-1299/1868-1881 TARİHLERİ ARASINDA)**

	Rum Kilisesi	Ermeni Kilisesi	Cami	Havra
Konya merkez :	1	1	43 ⁴	
Akşehir :		2	4 ⁵	
Karaman :	1	1	37 ⁶	
Ereğli :		1	10 ⁷	
Bozkır :	1		2 ⁸	
Teke (Antalya) :	7	1	24	1 ⁹
Alaiye(Alanya) :	3		30 ¹⁰	
Gülnar :	1		1 ¹¹	
Hamid (Isparta):	8	1	13 ¹²	
Eğridir :	2		37 ¹³	
Uluborlu :	1		20 ¹⁴	
Burdur :	3	1	19 ¹⁵	
Niğde :	2	1	20 ¹⁶	
Bor :		1	30 ¹⁷	
Nevşehir :	3	1	30 ¹⁸	

⁴ Konya Salnamesi: C.1,s.145,C.3,s.130, C.4,s.90, C.6,s.129, C.9s.199,C.10s.108,C.11s.112.

⁵ Konya Salnamesi: C.2,s. 89, C.3,s.134, C.4,s.92, C.6,s.132,C.9,s.202.

⁶ Konya Salnamesi: C.2,s. 89, C.3,s.140, C.4,s.96, C.5,s.113, C.6,s.136,C.9,s.206.

⁷ Konya Salnamesi 6: C.2,s. 94, C.3,s.141, C.5,s.114,C.9,s.207.

⁸ Konya Salnamesi: C.2,s. 99, C.3,s.144, C.4,s.99, C.5,s.116,C.9,s.209.

⁹ Konya Salnamesi: C.1,s.152,C.2,s.114, C.4,s.113, C.5,s.134,C.9,s.229.

¹⁰ Konya Salnamesi: C.2,s.120, C.3,s.164, C.4,s.118, C.5,s.137,C.9,s.231.

¹¹ Konya Salnamesi: C.3,s.176.

¹² Konya Salnamesi: C.1,s.156, C.2 s.102, C.3,s.149, C.4,s.104, C.5,s.120, C.6,s.143,C.9,s.215.

¹³ Konya Salnamesi: C.2,s.109, C.4,s.111, C.5,s.127,C.9,s.221,C.11s.131.

¹⁴ Konya Salnamesi: C.7,s.22.

¹⁵ Konya Salnamesi: C.2,s. 108, C.4,s.107, C.5,s.129,C.9,s.224.

¹⁶ Konya Salnamesi: C.2,s.123, C.3,s.168, C.4,s.120, C.5,s.140.

¹⁷ Konya Salnamesi: C.7,s.35.

KONYA SANCAĞINDA BULUNAN OKULLAR
(1285-1299/1868-1881 TARİHLERİ ARASINDA)

	Rum Mektebi Sıbyan	Ermeni Mektebi Sıbyan	Protestan	İslam
Konya merkez :	1	1 (120 erkek ve 106 kız)		65 ¹⁹
Akşehir :	1	1		6 ²⁰
Karaman :		1		43 ²¹
Bozkır :	1			2 ²²
Teke (Antalya) :	4 (3 ü erkek)	1 (Yahudi Mektebi)		26 ²³
Alaiye(Alanya) :	3 ²⁴			
Hamid (Isparta):	6(5 i erkek)	1 (140 erkek,20 kız)		30 ²⁵
Eğridir :	2			9 ²⁶
Burdur :	2	1		20 ²⁷
Niğde :		1	4	12 ²⁸
Bor :		1		20 ²⁹
Nevşehir :	2	1		12 ³⁰

Görüldüğü gibi bu ilk salnamelerde Konya Sancağına bağlı yerlerden Isparta ve Antalya dışında Kilise ve okullarla ilgili bilgiler hem yetersiz hem de eksiktir. Konunun daha iyi anlaşılması için salnameler ışığında, burada Konya Sancağına bağlı illerin nüfus durumlarını aktarmamız ve ardından da biraz daha ayrıntılı verilen sonraki (15-29 ncu) sayılarda yer alan okul ve İbadethanelerle ilgili bilgi vermemiz yerinde olacaktır.

1881-82/1299 tarihli 15nci, 1882-83/1300 tarihli 16 ncı ve 1884-85/1301 tarihli 17nci Konya Salnamesi nde verilen bilgilere göre Konya Sancağının merkez ve ilçelere göre nüfus durumu şöyledir:

¹⁸ Konya Salnamesi: C.3,s.170. , C.4,s.120 C.9,s.225.

¹⁹ Konya Salnamesi: C.1,s.145, C.6,s.129,C.9s.199,C.10s.108,C.11s.112.

²⁰ Konya Salnamesi: C.2,s. 89 ,C.3,s.134, C.4,s.92. , C.5,s.110, C.6,s.132. ,C.9,s.202.

²¹ Konya Salnamesi: C.2,s. 89, C.3,s.140, C.4,s.96, C.5,s.113, C.6,s.136,C.9,s.206.

²² Konya Salnamesi: C.2,s. 99, C.3,s.144, C.4,s.99, C.5,s.116,C.9,s.209.

²³ Konya Salnamesi C.1,s.152.; C.2,s.114, C.3,s.160, C.4,s.113, C.5,s.134,C.9,s.229.

²⁴ Konya Salnamesi: C.2,s.120, C.9,s.231.

²⁵ Konya Salnamesi: C.1,s.156; C.2 s.102, C.3,s.149, C.4,s.104, C.5,s.120,C.9,s.215,C.11s.120.

²⁶ Konya Salnamesi: C.2,s.109, C.4,s.111, C.5,s.127,C.9,s.221,C.11s.131.

²⁷ Konya Salnamesi: C.2,s. 108, C.3,s.153, C.4,s.107, C.5,s.129,C.9,s.224.

²⁸ Konya Salnamesi: C.2,s. 123,C.3,s.168, C.4,s.120, C.5,s.140.

²⁹ Konya Salnamesi: C.7,s.35.

³⁰ Konya Salnamesi: C.3,s.170, C.4,s.120 C.9,s.225.

Şehir veya Kasaba	Müslüman	Ermeni	Rum	Protest	Katolik	Toplam
Konya-Merkez	36000	496	258			17649
Sille	1286		1349			2635
Akşehir	2286	1178	520			3984
Beğşehir	4785	6	29			4820
Seyyidişehir	1500	51				1551
Bozkır (sıristad)	374		30			404
Ereğli	3314	206				3520
Larende (Karaman)	5539	196	34			5769
Hamid (Isparta)	8237	235	2087			10347
Uluborlu	2640		253			2893
Eğridir	1730		200			1930
Barla	977		411			1388
Burdur	5224	354	799			6377
Teke(Antalya-Merkez)	14296	22	1788			16106
Alaiye (Alanya)	1701		427			2128
Elmalı	1900	115	72			2087
Niğde-tüm kasabalarla	15831	384	8097			24312
Arabsun	9768		1583			11350
Nevşehir	12377	184	3366	8	52	15987
Ürgüp	9910	18	981	333		11142
Bor	4065	217	521			4803
Aksaray	2127	211				2338
Dağ nahiyesi	4714		1311			6024

Verilen bu bilgiler bize daha önce bahsedilmeyen Protestan ve Katolik nüfusun Nevşehir ve Ürgüp civarlarında yerleştiklerini gösteriyor. İbadethanelerle ilgili verilen bazı bilgilerdeki rakamların doğruluğu fakat nüfusun olmayışını da cemaati kalmamış metruk ibadethaneler fakat salnamelere alınmış kayıtlar olarak değerlendiriyoruz. Salmelerde birçok defa herhangi bir yerde mezhep belirtilmeden '3 kilise var' gibi ifadeler kullanılmıştır. Bu rakamlar bize Rum ve Ermenilerin yerleşim yerlerine göre oranlarını bilmemiz açısından da önem arz etmektedir.

KONYA SANCAĞINDA BULUNAN İBADETHANELER
(1300-1317/1882-1899 TARİHLERİ ARASINDA)

	Rum Kilisesi	Ermeni Kilisesi	Cami	
Konya merkez	: 1		1	42 ³¹
Sille	: 15			7 ³²
Akşehir	: :		2	6 ³³
Karaman	: 2		1	29 ³⁴
Ereğli	: 1		1	4 ³⁵
Bozkır	: 1 ³⁶			
Teke (Antalya)	: 12			38 ³⁷
Alaiye(Alanya)	: 25 ³⁸			
Elmalı	: 2		1 ³⁹	
Kaş	: 3 ⁴⁰			
Hamid (Isparta)	: 8		1	14 ⁴¹
Eğridir	: 2			32 ⁴²
Uluborlu	: 2			11 ⁴³
Burdur	: :			
Niğde	: :			
Bor	: 2		1	25 ⁴⁴
Ürgüp	: 5 ⁴⁵			
Nevşehir	: 10 ⁴⁶			
Hamidiye	: 1		2(Manastır) ⁴⁷	
Bereketli:	1			5 ⁴⁸
Aksaray :	8 ⁴⁹			
Bulgar madeni	: 1 ⁵⁰			

31 Konya Salnamesi: C.18,s.46. C.19,s.161. C.20,s.70.

32 Konya Salnamesi: C.16,s.109. C.20,s.74.

33 Konya Salnamesi: C.16,s.32. C.19,s.175.

34 Konya Salnamesi: C.18,s.54. C.19,s.172. C.20,s.89.

35 Konya Salnamesi: C.16,s.31. C.20,s.95, C.27,s.248.

36 Konya Salnamesi: C.18,s.65. C.19,s.175.

37 Konya Salnamesi: C.20,s.182.

38 Konya Salnamesi: C.20,s.184

39 Konya Salnamesi: C.16,s.169, C.17,s.165. C.18,s.132. C.19,s.240, C.20,s.186.

40 Konya Salnamesi: C.28,s.180.

41 Konya Salnamesi: C.16,s.112, C.20,s.148.

42 Konya Salnamesi: C.16,s.112.

43 Konya Salnamesi: C.16,s.125. C.18,s.136.

44 Konya Salnamesi: C.20,s.121 ,C.27,s.252.

45 Konya Salnamesi: C.16,s.160. C.18,s.96. C.19,s.207.

46 Konya Salnamesi: C.19,s.207, C.20,s.130.

47 Konya Salnamesi: C.20,s.136.

48 Konya Salnamesi: C.20,s.141.

49 Konya Salnamesi: C.16,s.168. C.18,s.104. C:19,s.207.

50 Konya Salnamesi: C.19,s.225.

KONYA SANCAĞINDA BULUNAN OKULLAR
(1300-1317/1882-1899 TARİHLERİ ARASINDA)

	Rum Mektebi Sıbyan	Ermeni Mektebi Sıbyan
Konya merkez :	1	1 ⁵¹
Sille :	3 ⁵²	
Akşehir :		
Karaman :	1	1 ⁵³
Bozkır :		
Ereğli :	1 ⁵⁴	
Teke (Antalya) :		
Alaiye(Alanya) :	1	1 ⁵⁵
Hamid (Isparta):	6	1 ⁵⁶
Eğridir :	2 ⁵⁷	
Uluborlu :	1 ⁵⁸	
Burdur :	2	1 ⁵⁹
Niğde :	6 ⁶⁰	
Bor :	2 ⁶¹	
Ürgüp :	2 ⁶²	
Nevşehir :		
Hamidiye :	1 ⁶³	
Bulgar madeni :	1 ⁶⁴	
Aksaray :	2	1 ⁶⁵

⁵¹ Konya Salnamesi: C.18,s.46. C.19,s.161.

⁵² Konya Salnamesi: C.16,s.109. C.20,s.74.

⁵³ Konya Salnamesi: C.18,s.54. C.19,s.172. C.20,s.89, C.28,s.115.

⁵⁴ Konya Salnamesi: C.18,s.65. C.19,s.189.

⁵⁵ Konya Salnamesi: C.27,s.248

⁵⁶ Konya Salnamesi: C.16,s.112., C.19,s.247, C.20,s.148. C.27,s.248

⁵⁷ Konya Salnamesi: C.16,s.112. C.19,s.254, C.28,s.245.

⁵⁸ Konya Salnamesi: C.16,s.125. C.18,s.136. C.19,s.254, C.20,s.150.

⁵⁹ Konya Salnamesi: C.20,s.165.C.21,s.169.

⁶⁰ Konya Salnamesi: C.28,s.271.

⁶¹ Konya Salnamesi: C.27,s.252.

⁶² Konya Salnamesi: C.27,s.254.

⁶³ Konya Salnamesi: C.21,s.130.

⁶⁴ Konya Salnamesi: C.19,s.225.

⁶⁵ Konya Salnamesi: C.27,s.256.

Balkan Harbi, I.nci Dünya Savaşı gibi savaşlar dönemlerinde salnamele-
rin çıkışına ara verildiğini görüyoruz. Buna rağmen 1899 ve 1916 yıllarına ait
salnameler Konya sancağında bulunan gayri Müslimlere ait öğrenci sayıları ile
birlikte okul, mabet ve hatta ilk defa hastahane ve konsolosluklarla ilgili bizlere
bugün en ayrıntılı bilgiyi sunan nüshalardır.

Konya'da 300 talebesi olan bir rum mektebi, 272 talebesi olan Ermeni
Mektebi ve 70 talebesi olan 1 Fransız Mektebi 1899 kayıtlarında vardır.⁶⁶ Sille
mevkiinde 3512 Rum yaşamakta ve 4 adet Hıristiyan okulundan, 1 büyük 15
küçük kiliseden bahsolunmaktadır.⁶⁷ Önceki salnamelerde Karaman'da bulunan
mektep sayısı 2 iken burada 4 mektep ve 160 öğrencinin olduğunu görüyoruz.⁶⁸
Antalya'da 204 erkek,218 kız öğrencini bulunduğu 5 Hıristiyan Mektep, Hamid
(Isparta) da 4 konsolosluk, ⁶⁹ 30 erkek 25 kız bulunan 1 Hıristiyan Rüşdiye ve
430 erkek ile 548 kızın okuduğu 5 Hıristiyan Mektep, Burdur'da 3 Hıristiyan
Mektebi ve 2 Hıristiyan Rüşdiyesi,Eğridir ve Uluborlu kazalarında da ilk defa
bu salnamede 1 er Hıristiyan Rüşdiyesinin olduğunu görüyoruz. ⁷⁰ Niğde san-
cağına bağlı Bor'da 70 öğrencili 1 Hıristiyan Rüşdiyesi, Hamidiye'de de 15 tale-
besi olan 1 Hıristiyan Rüşdiyesi bulunmaktadır. Bunun yanında Niğde Sancağı-
nın nüfusu yaklaşık 166 000 müslüman, 30000 rum, ve 200 kadar ermenidir. 1
tane de metropolithane bulunmaktadır.⁷¹

1916 tarihli elimizdeki en son salnamede ise Konya'da ; 1 Fransız Mektep,
1 Amerikan hastahanesi, 1 Rum Tiyatrosu, 1271/1854 yılında kurulmuş 1
Rum Rüşdiyesi, 1327/1910 da açılmış olan Özel İstasyon Rum Mektebi, 1304/
1887'de açılan Fransız Erkek mektebi, 1306/1889 da açılan Fransız Kız Mektebi
ile Sille'de 1 Fransızca eğitim veren mektepten,Rum erkek ve Kız Mektebinden
ve 1 Rüşdiyeden söz edilmektedir.⁷²

Hamid sancağına bağlı Uluborlu'da 1273/ 1856 yılında açılan rum mektebi,
Akşehirde 1280/ 1863 yılında açılan 200 erkek ve 100 kadar kızın okuduğu
1 Rüşdiye, Aksaray'da 1280/ 1863'de açılan 245 öğrencili 1 Erkek Rüşdiye ve 70
öğrencili 1 Kız Rüşdiye ile 1 Protestan Kız Mektebi kayıtlarda ilk defa karşı-
laşmamız sebebiyle dikkatimizi çeken okullar arasındadır.⁷³

Diğer yerlerdeki Rüşdiyelerin durumu da şöyledir: 1275/1858 de Bor'da
1 Rum ve 1 Ermeni Rüşdiyesi açılmış, Niğde'de 1 Ermeni kız ve 1 Erkek Ermeni
Rüşdiyesi olup 1289/1872 tarihinde Protestan mektebi açılmış ayrıca özel Rum

⁶⁶ Konya Salnamesi: C.28,s.61.

⁶⁷ Konya Salnamesi: C.28,s.111

⁶⁸ Konya Salnamesi: C.28,s.164.

⁶⁹ Konya Salnamesi: C.27,s.248.

⁷⁰ Konya Salnamesi: C.28,s.236,255 ve 266.

⁷¹ Konya Salnamesi: C.19,s.207,C.23,s.116, C.

⁷² Konya Salnamesi: 1332/1916, s.627 v.d., C.16 s.109, C.20,s.74.

⁷³ Konya Salnamesi: 1332/1916, s.690v.d.

okullarından bahsedilmektedir.⁷⁴ Ürgüp'te 1309 yılında açılan Rum Rüşdiye'de 575 öğrenci, Rum Kız ibtidaisinde 150 öğrenci, Protestan okulunda ise 20 kız,20 erkek okumaktadır.⁷⁵ Isparta'da 1868yılında açılan Rum idadisinde 440 öğrenci,1881 yılında açılan Rum Rüşdiyesinde ise 150 şer erkek ve kız öğrenciler öğrenim görmüştür.⁷⁶ Son olarak Antalya sancağında ise 1299/1881 yılında açılan Rum Kız Rüşdiyesinde 382 öğrenci, 1309/ 1892 de açılan Rum idadisinde ise 140 öğrenci okumaktadır.⁷⁷

Sonuç: Osmanlı Devleti, 1839 Tanzimat ve 1957 Islahat sonrası halkının inancında fark gözetmeksizin müthiş bir eğitim seferberliğine girişmiştir. Salnamelerden aldığımız bilgilerde de görüldüğü gibi 1870li yıllardan itibaren nüfus dağılımı ve yerleşimleriyle paralel olarak Rum ve Ermeni vatandaşların ibadetlerini yapabilecekleri ibadethaneler ile çocuklarının eğitimlerini alabilecekleri Rüşdiyelerde artışlar olmuş, devlet her ilçeye kadar kızların eğitiminde de seferberlik yaparcasına eğitim alanında büyük yatırımlar yapmıştır. Salnamelerin tozlu sayfalarında yapılan çalışmalar bu hususun ortaya çıkarılması açısından önem arz etmektedir.

Kaynakça:

- 1- Konya Salnamesi 1868/1285: C.1
- 2- Konya Salnamesi 1869/1286: C.2
- 3- Konya Salnamesi 1870/1287: C.3
- 4- Konya Salnamesi 1871/1288: C.4
- 5- Konya Salnamesi 1872/1289: C.5
- 6- Konya Salnamesi 1873/1290: C.6
- 7- Konya Salnamesi 1874/1291: C.7
- 8- Konya Salnamesi 1875/1292: C.8
- 9- Konya Salnamesi 1876/1293: C.9
- 10- Konya Salnamesi 1877/1294: C.10
- 11- Konya Salnamesi 1878/1295: C.11
- 12- Konya Salnamesi 1879/1296: C.12
- 13- Konya Salnamesi 1880/1298: C.14
- 14- Konya Salnamesi 1881-82/1299: C.15
- 15- Konya Salnamesi 1882-83/1300: C.16

⁷⁴ Konya Salnamesi: 1332/1916, s.705v.d.

⁷⁵ Konya Salnamesi: 1332/1916, s.727.

⁷⁶ Konya Salnamesi: 1332/1916, s.709v.d.

⁷⁷ Konya Salnamesi: 1332/1916, s.731v.d

- 16- Konya Salnamesi 1884-85/1301: C.17
- 17- Konya Salnamesi 1885/1302:C.18
- 18- Konya Salnamesi 1886/1303:C.19
- 19- Konya Salnamesi 1887/1304:C.20
- 20- Konya Salnamesi 1887-88/1305:C.21
- 21- Konya Salnamesi 1890-91/1307:C.23
- 22- Konya Salnamesi 1896/1314:C.27
- 23- Konya Salnamesi 1899/1317:C.28
- 24- Konya Salnamesi 1916/1332.
- 25- Baykara Tuncer, Türkiye Selçukluları Devrinde Konya,Konya 1998.
- 26- Erten Hayri, Konya Şer'iyeye Sicilleri ışığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı, Kültür Bakanlığı Yay. No:324.,Ankara 2001.
- 27- Gül, Muammer;Atilla Bayram,Oğuzhan Hakkoymaz.,Selçuklulardan Günümüze Konya'nın Sosyo-Politik Yapısı, Konya- 2003.
- 28- Özönder, Hasan, Sille, Tarih,Kültür,Sanat;Konya-1998.